

רשימות

בפרשת השבוע

פרק מ"ז פסוק כ"ח

ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה

למה נאמר בפסוק שיעקב אבינו חי בארץ מצרים שבע עשרה שנה, הרי אנו יודעים מהפסוקים שהוא חי עכשיו במצרים, וכך אנו יודעים שהוא חי במצרים שבע עשרה שנה כי פרעה שאל אותו לגילו, והוא ענה לו [לעיל מז, ט] "ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה מעט ורעים", ובהמשך הפסוק אצלינו נאמר שחי עד גיל מאה ארבעים ושבע, הרי שחי במצרים שבע עשרה שנה?

י"ל שהפסוק בא ללמדנו שיעקב אבינו חי את השנים של זקנותו במצרים בכל חיותו, ופתח בית התלמוד על ידי יהודה, ולמד תורה עם אפרים, ולא אמר זה לא הארץ שלי ואני בא רק בשביל משפחתי וכלכלתי, וקשה לי כאן ללמוד כי אין זה מקומי, וימי חיי היו מעט ורעים [כמו שאמר לפרעה] ומגיע לי לנוח, אלא כל רגע היה חשוב לו אף בעת זקנותו ובגלותו.

פרק נ' פסוק ג'

ויבכו אותו מצרים שבעים יום

רש"י: ארבעים לחניטה ושלשים לבכיה, לפי שבאה להם ברכה לרגלו, שכלה הרעב והיו מי נילוס מתברכין.

בפשטות ההסבר הוא, שלמצרים היה הכרת הטוב ליעקב אבינו שבזכות יעקב אבינו נגמר הרעב מוקדם מהצפוי והנילוס עלה, והשקה את כולם, ואדם שגמל להם כל כך הרבה טוב, והציל אותם מרעב, [וידעו בודאות שזה בגללו, כי הרי הנילוס עלה מאז שהוא הגיע], הרגישו צורך לגמול לו באבל גדול ארוך ומיוחד.

עוד י"ל שהם היו אבלים על יעקב אבינו אך בסתר ליבם בכו גם על עצמם, ששמו לב שהרעב מתחיל לחזור אט אט, כיון שהנילוס הפסיק לעלות וחזר הרעב [כמו שנביא לקמן, את שיטת התוספתא (סוטה י"ג)], להבדיל משיטת המדרש בבראשית-רבה (פט, ט) שהרעב חזר רק בימי יחזקאל הנביא, ולכן האבל לקח שבעים יום, כי עכשיו לאחר מות יעקב אבינו ובכל יום מאז שהתחילו לבכותו, הרי הרעב חזר ורק

נהיה גרוע יותר כי הרעב גבר, ואפילו שעבר שבע עשרה שנה מאז שנגמר הרעב הקודם, שבזכות יעקב אבינו הגיע לסיומו, בכל זאת הזכרונות היו כל כך קשים, כשנזכרו במצבם הקודם, [ונשאר פחד מרעב אצלם להרבה זמן, שהרי בתחילת חומש שמות (א יב) כתוב שפרעה העביד את בני ישראל בפרך שיבנו את פיתום ורעמסס, וברש"י שם כדי שיהיו ערי אוצר למזון], שהיו צריכים לתת את כל כספם ובהמתם בעבור אוכל, ונתנו גם את אדמתם, ועכשיו הכל חוזר שוב, ועל זה בכו ופחדו:

עוד י"ל שלכן אמרו יושבי ארץ כנען כשהגיעו האבלים לגורן האטד [נ, יא] "אבל כבוד זה למצרים", למצרים דייקא, שבכו על עצמם. [ראה גם בפירוש הכלי יקר (נ י) שפירש כעין זה].

פרק נ' פסוק ה'

ואשובה

פירוש: עברו שבעים יום לימי בכי מצרים על יעקב אבינו, וכבר מרגישים את הרעב שחזר לאחר מות יעקב [לפי דברי התוספתא (סוטה י' ג') וז"ל "עד שלא ירד יעקב למצרים היה רעב שנאמר (בראשית מ"ה ו') "כי זה שנתיים הרעב בקרב הארץ", משירד מהו אומר (בראשית מ"ז כ"ג) "הא לכם זרע וזרעתם את האדמה", אמר רבי יוסי כיון שמת יעקב חזר הרעב ליושנו שנאמר (בראשית נ' כ"א) "ועתה אל תראו אנכי אכלכל אתכם" נאמר כאן כלכול ונאמר להלן כלכול (בראשית מ"ה י"א, "וכלכלתי אותך שם"), מה כלכול האמור להלן רעב אף כלכול האמור כאן רעב]. ולכן מדגיש יוסף בבקשת רשות ללכת לקבור את אביו בארץ כנען את המילה "ואשובה", וההסבר הוא שאולי בארץ כנען היה באותו זמן שפע גדול של אוכל, כיון שבמצרים הרעב נגמר שנים עשרה שנה קודם, ובארץ כנען לא נגמר הרעב כשיעקב הגיע למצרים, והיה זאת ברכה מיוחדת לפרעה כמו שמובא במדרשים [ספרי עקב ל"ח], ממילא עברו כבר את שבע שנות הרעב שחלם יוסף, כי הרי יעקב אבינו חי שבע עשרה שנה במצרים, כמו שכתוב בתחילת הפרשה, ממילא כעת היה שפע בארץ כנען, והיה חשש במצרים שיוסף ומשפחתו שהגיעו במקור מארץ כנען, ישארו שם, [כך הם חששו, אך יוסף ואחיו בכלל לא חשבו כך, שהרי השאירו במצרים את טפם, כמו שכתוב בפסוק (נח)], ובמיוחד עכשיו שיש שם אוכל, דבר שאין במצרים, לכן אמר לבית פרעה, ואשובה, ושלא יפחדו שהם ישארו שם ולא יחזרו, שכך הבין מהם שהם חוששים, וכן רואים גם מזה ששלח פרעה הרבה מצריים איתם לקבור את יעקב, כי עדיין פחד שלא יחזרו.

[לפ"ז י"ל את תמיהת רש"י בפרק נ' פסוק י"ד שהקדים בחזרתו למצרים את יוסף ואחיו לעולים איתו, והוא כיון שרצו להיות בטוחים שהם חוזרים למצרים, אמרו להם שהם ילכו תחילה, כמו כן יש להסביר לפ"ז את הרש"י הראשון בסדרא שכתב "שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם", והקשו רבים הרי השעבוד התחיל רק לאחר שנפטרו יוסף ואחיו? אך לפי דברינו הדבר מיושב שכבר אז התחילו לעקוב עליהם ולשלוט בהם].

עוד י"ל שאמר "ואשובה", שהרי הם צריכים ליוסף שוב, שימצא פתרון לרעב שחזר, והפעם ללא הכנה מוקדמת, שהרי הרעב חזר מיד כשמת יעקב אבינו [לפי שיטת התוספתא].

מתוך הספר רשימות בפרשת השבוע לרב הופנר

הערות והארות על הכתוב כאן יתקבלו ברצון במייל שכתובתו
haseforum@gmail.com